

הגורם הדתי לעקרות

ההלכה בימינו קובעת, שאף במקרה שיימשך זוב הדם הווסתי זמן קצר בלבד, ייחשב כאלו נמשך 5 ימים תמימים. רק ביום ה-6 למחזור תתחיל האשה לספור 7 ימים נקיים, בהם לא ראתה כל דם או הפרשה דמית מהלדן, ותטבול אור ליום ה-13.

לגורם העקרות הדתי 3 צורות קליניות:

- א. ביוץ מוקדם, שחל לפני שהאשה הספיקה להטהר ושמטבטא במחזור וסתי קצר.
- ב. וסת ממושכת מהרגיל, או התמשכות הוסת בהפרשה דמית או חומה, הגורמת לכך שספירת הימים הנקיים תסתיים לאחר הביוץ.
- ג. הופעת דמום רחמי בתקופת הימים הנקיים, המחייבת המתנה עד שזוב הדם ייפסק וספירה מחודשת של 7 ימים נוספים. בצורה זו נכלל גם דמום בין-וסתי תקופתי (periodic intermenstrual bleeding) וגם דמום יאטרונגי, הנגרם ע"י הרופא בטפולו באשה.

שכיחות: במחקר בארה"ב נמצא מחזור בן 26 ימים או פחות ב-3% מבין 3500 נשים בגיל הפוריות ובמצב בריאות טוב. בארץ לא נעשה מחקר מקביל, אולם הרושם הוא, שיש שכיחות גבוהה של מחזורים קצרים.

בריקות: השיטה הפשוטה לגילוי ביוץ היא רישום תום השחר בתנאים בסיסיים. אין להתחיל בחקירה מושלמת של סיבות העקרות, עד שמעמידים את האשה במצב, שתהא לה ההודמנות להתעבר. מובן מאליו, שבדיקת טיב הפרשת צואר הרחם (כמות הריר, צמיגותו, התגבשותו) וקליטת הזרע (post coital test) — הינם חלק בלתי נפרד של מעקב הטפול בגורם הדתי.

שיטת הטפול: העקרון מבוסס על תצפיותיו של ב. צונדק (1940) על דחיית הוסת או ביטולו בטפול באסטרוגנים. במתן אסטרוגן משך כל התקופה הטרומ-אובולטורית הושגה דחיית הווסת, אבל היו שתי תופעות לוואי שליליות, — לא רצויות:

- א. דחייה מופרזת (עד הימים 26 — 23 של המחזור). בתקופה זו יורדת שכיחות היחסים המיניים וזה מפחית כמובן את הפוריות.
- ב. דמום חדלה (withdrawal bleeding). עקב הפסקת לקיחת האסטרוגנים מופיע דמום רחמי וזה מבטל את הימים הנקיים. אי לכך יש צורך להתחיל מחדש בספירתם וכמובן שזה מבטל את כל האפקט. המחבר ממליץ לתת אסטרוגנים בתוך תקופת הווסת בלבד.

יתרונות השיטה: א. בדרך כלל אין דמום-חדלה, ואם ישנו — הוא מוקדם ואינו מפריע לסכויי ההפרייה.

ב. הביוץ נדחה לזמן סביר העומד ביחס לסוג ולמינון של האסטרוגן.

ג. לדחיית הביוץ דרושה כמות קטנה מאוד של אסטרוגן.

הטיפול: 0.15 — 0.10 מ"ג אתיניל-אסטרדיול ביום הראשון או השני של המחזור (2—3 טבליות Gynoral מתוצרת "אסיא"). במידה ודרוש דיחוי מירבי של המחזור משתמשים באסטרדיול-בנוואט במנות של 20—30 מ"ג לתוך השריר, אולם דמום-חדלה הינו תופעת לוואי כמעט בלתי נמנעת.

המנגנון: אתיניל-אסטרדיול מדכא הפרשת LH - FSH. כנראה שהשפעתו מבוססת על מניעת התפתחותו הסדירה של המנגנון ההיפותלמו-היפופיזארי השולט על המחזור השחלתי.

(ר. טואף, הרפואה, כרך ע"ח, 1970, עמ' 162—165)

מקורות נוספים: ראה בתמצית הבאה.

טיפול בעקרות דתית

שכיחות בעיית העקרות הדתית: תצפיות על 4540 מחזורים מ-512 נשים בריאות מצביעות על התוצאות הבאות:

ימי הביוץ (במחזור)	% מחזורי הביוץ
16 — 20	48%
לפני היום ה-12	21%
אחרי היום ה-16	31%

אם כן, ב-21% עלולה הבעיה להתעורר, אם כי באותה אשה יום הביוץ לא קבוע, ויתכן מחזור שבו הביוץ יהא לאחר היום ה-12. אך בכל זאת, באחוז מסויים של הנשים לא יהא ביוץ בשום מחזור ביום ה-12, והאשה תהא בלתי פוריה.

קבוצה אחרת של אי-פוריות — כשהדימום או כתמי הדם נמשכים יותר מ-5 ימים. התלות בין הפוריות ליום קיום היחסים הוא כדלקמן:

יום קיום היחסים (במחזור)	% המחזוריים שלא תתעברנה
13	41%
14	50%
15	59%
16	67%

טפול: א. אסטרוגנים — אומנם דוחים הביוץ, אולם הפסקתם גורמת לדימום וזה כשלעצמו מעכב את טהרת האשה והאפשרות לקיום יחסים.

ב. פרוגסטרונים — אומנם דוחים הביוץ או מקצרים הווסת, אולם גורמים לשינוי התנאים לבלתי מתאימים לחדירת הזרע דרך צוואר הרחם.

ההצעה לטיפול: Clomiphene Citrate — נמצא בשימוש רפואי כדי לגרום לביוץ אצל חולות שאין להן ביוץ עקב חוסר שחרור גונדוטרופינים, שמיוצרים אצלם בצורה נורמלית בבלוטת המוח. המחברים מצאו, שתכשיר זה מאפשר דחיית הביוץ לזמן הרצוי ברוב המקרים ללא תופעות לוואי.

התכשיר פועל גם כדוחה הביוץ וגם כמקצר תקופת הדימום, כך שהוא יעיל לשני סוגי אי־הפוריות הנגרם עקב שמירת דיני הנידה.

המחברים טפלו בתרופה זו בנשים רבות וברוב המקרים הושגו הריונות.

(ב. לוננפלד ונ. בירנבאום, מוריה,

שנה כ', גליון א — ב, טבת — שבת תשל"ל, עמ' מ"ח-נ"ב)

מקורות נוספים:

ב. לוננפלד, תורה שבעל-פה, י"ח, תשל"ו, עמ' קי"ב.

תקנה למחזור קצר

השאלה:

עקרות שנובעת עקב ביוץ מוקדם, כך שהמגע המיני לא יכל להתבצע בתאריך שביא להפריה — מה התקנה?

תשובה:

בדרך כלל, לאחר תחילת הוסת נחשבת האשה כנידה במשך חמישה ימים ראשונים — בין רואה דם ובין שאיננה רואה דם בימים אלו, ואח"כ סופרת שבעה ימים נקיים בלא דם, ורק אז מותרת במגע מיני. אכן, לדעת המחבר, במקרים של ביוץ מוקדם, שבהם שמירה על חומרה זו מונעת פוריות, קיימת עצה שתפסיק בטהרה באותו יום שפוסקת לראות דם ולמחרת תחל לספור שבעה ימים נקיים. אך זאת בתנאי שתטבול לסירוגין, דהיינו בחודש הראשון לא תטבול כלל ותשאר בטומאת נידה כל החודש עד לוסת הבאה, שאז תוכל להפסיק בטהרה מיד לאחר הפסקת הדמום ולהתחיל בספירת שבעה נקיים.

מסקנה:

"ועובדא הוי באשה שהיתה רואה כל ארבעה עשר יום ולא נמשכה ראייתה יותר מכמה שעות, והוריתי לה שתטבול ותטהר לסירוגין פעם אחת אחר שתי ראיות". (שאלות ותשובות הר צבי, חלק יורה דעה, סימן קנז)

מקורות נוספים:

שו"ת דובב מישרים, ח"א, סי' ח'; נועם, כרך ז' עמ' קל"ד; שם כרך ח', עמ' רצ"ג; שו"ת דעת כהן, סי' פ"ד; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ד, סי' צ"ב; שו"ת אג"מ, ח"ו"ד, ח"ב, סי' פ"ד; דברי מנחם, ח"א, חלק התשובות, סי' ל"ד.